

Категорія справи № 757/11568/15-ц: не визначено.

Надіслано судом: не визначено. Зареєстровано: 26.12.2016. Оприлюднено: 27.12.2016.

Номер судового провадження: не визначено

ПОСТАНОВА
ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

14 грудня 2016 року

м. Київ

Судова палата у цивільних справах

Верховного Суду України в складі:

голоуючого суддів: Охрімчук Л.І., Гуменюка В.І., Лященко Н.П., Романюка Я.М., Сімоненко В.М.,

розглянувши в судовому засіданні справу за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, третя особа - Служба у справах дітей Печерської районної в м. Києві державної адміністрації, про визначення місця проживання малолітніх дітей, за зустрічним позовом ОСОБА_2 до ОСОБА_1 про визначення місця проживання малолітніх дітей за заявою ОСОБА_2 про перегляд ухвали колегії суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 20 липня 2016 року та рішення Апеляційного суду м. Києва від 29 квітня 2016 року,

в с т а н о в и л а :

У квітні 2015 року ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до ОСОБА_2 про визначення місця проживання малолітніх дітей.

Позивач зазначав, що він та ОСОБА_2 мають двох малолітніх дітей - сина ОСОБА_3, ІНФОРМАЦІЯ_1, та дочку ОСОБА_4, ІНФОРМАЦІЯ_2.

Посилаючись на те, що він матеріально забезпечує дітей, створює всі умови для їх розвитку, має власне житло, а ОСОБА_2 створила нову сім'ю, не приділяє уваги дітям і не виконує батьківських обов'язків, позивач просив визначити місце проживання дітей з ним АДРЕСА_1.

У червні 2016 року ОСОБА_2 звернулася до суду із зустрічним позовом до ОСОБА_1 про визначення місця проживання малолітніх дітей з нею, посилаючись на те, що ОСОБА_1 без її згоди змінив місце проживання дочки; син навчається за кордоном; для найкращого забезпечення інтересів дітей вони повинні проживати з матір'ю; визначення місця їх проживання з батьком завдасть шкоди здоров'ю дітей.

Печерський районний суд м. Києва рішенням від 29 січня 2016 року у задоволенні позовних вимог ОСОБА_1 відмовив; зустрічні позовні вимоги ОСОБА_2 задовольнив: визначив місце проживання малолітніх дітей сина ОСОБА_3, ІНФОРМАЦІЯ_1, дочки ОСОБА_4, ІНФОРМАЦІЯ_2, з матір'ю - ОСОБА_2.

Апеляційний суд м. Києва рішенням від 29 квітня 2016 року, залишив без змін ухвалою колегії суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 20 липня 2016 року, рішення суду першої інстанції скасував та ухвалив нове рішення, яким позовні вимоги ОСОБА_1 задовольнив: визначив місце проживання малолітніх дітей з батьком - ОСОБА_1 АДРЕСА_1; у задоволенні зустрічного позову ОСОБА_2 суд відмовив.

У заяві про перегляд Верховним Судом України ухвали колегії суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 20 липня 2016 року та рішення Апеляційного суду м. Києва від 29 квітня 2016 року ОСОБА_2 просить скасувати зазначені судові рішення та залишити в силі рішення суду першої інстанції з передбаченої пунктом 1 частини першої статті 355 Цивільного процесуального кодексу України (далі - ЦПК України) підстави неоднакового застосування судом касаційної інстанції статті 161 Сімейного кодексу України (далі - СК України) та принципу 6 Декларації прав дитини, прийнятої Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1959 року (далі - Декларація прав дитини), що спричинило ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах.

На обґрунтування заяви ОСОБА_2 надала копії ухвал колегії суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 31 жовтня 2012 року, 17 квітня 2013 року, 29 січня, 23 липня 2014 року та 11 липня 2016 року.

Заслухавши суддю-доповідача, перевіrivши наведені в заяві ОСОБА_2 доводи, Судова палата у цивільних справах Верховного Суду України дійшла висновку про те, що заява підлягає задоволенню з огляду на таке.

За положеннями пункту 1 частини першої статті 355 ЦПК України підставою для подання заяви про перегляд судових рішень у цивільних справах є неоднакове застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права, що спричинило ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах.

Згідно із частиною першою статті 3604 ЦПК України суд задовольняє заяву про перегляд судових рішень за наявності однієї з підстав, передбачених частиною першою статті 355 цього Кодексу.

У справі, яка переглядається, суди встановили, що ОСОБА_1 і ОСОБА_2 проживали однією сім'єю без реєстрації шлюбу з березня 2004 року, 25 березня 2006 року вони зареєстрували шлюб.

Від шлюбу сторони мають двох малолітніх дітей - сина ОСОБА_3, ІНФОРМАЦІЯ_1, та дочку ОСОБА_4, ІНФОРМАЦІЯ_2.

Печерський районний суд м. Києва рішенням від 13 жовтня 2015 року шлюб між сторонами розірвав.

Син ОСОБА_3 навчається за кордоном. Дочка ОСОБА_4 з березня 2015 року мешкає з ОСОБА_1.

Мати та батько малолітніх дітей проживають окремо, не дійшли згоди щодо того, з ким із них будуть проживати малолітні діти.

До березня 2015 року дочка ОСОБА_4 проживала з матір'ю; батько самостійно змінив місце проживання дочки, яка недостатньо спілкується з матір'ю, що для дитини її віку несприятливо позначається на розвитку.

Ухвалюючи рішення про відмову в задоволенні позовних вимог ОСОБА_1, задоволення зустрічного позову ОСОБА_2 щодо визначення місця проживання малолітніх дітей з матір'ю, суд першої інстанції виходить з того, що остання має постійне місце проживання, постійне місце роботи та джерело існування; з народження дітей займалася доглядом за ними, при цьому виконувала усі обов'язки з організації домашнього побуту, займалася ремонтом та облаштуванням квартири АДРЕСА_2 та заміського будинку АДРЕСА_3; ОСОБА_2 самостійно займалася розвитком дітей, відвідувала з ними заняття з англійської мови, малювання, а також школи розвитку дітей, приділяла увагу фізичному вихованню дітей; вони регулярно відвідували басейн, син ОСОБА_3 займався футболом, отже, створила всі умови для проживання, виховання та розвитку дітей.

З огляду на зазначені обставини, показання свідків, ураховуючи, що у висновку органу опіки та піклування Печерської районної у м. Києві державної адміністрації від 13 липня 2015 року не вказано виняткових обставин, які б давали підстави для розлучення дітей з матір'ю відповідно до принципу 6 Декларації прав дитини, а також той факт, що мати в найбільшій мірі може сприяти гармонійному розвитку малолітніх дітей, не встановивши під час розгляду справи виняткових обставин у розумінні положень статті 161 СК України, які б свідчили про неможливість проживання дітей разом з матір'ю, суд першої інстанції дійшов висновку про наявність правових підстав для визначення місця проживання дітей з матір'ю.

Скасовуючи рішення суду першої інстанції та ухвалюючи нове рішення про задоволення позовних вимог ОСОБА_1 і відмову в задоволенні зустрічного позову ОСОБА_2, суд апеляційної інстанції, з висновком якого погодився касаційний суд, виходить з того, що за місцем проживання батька створено всі необхідні умови для проживання дітей; ОСОБА_2 не довела наявності в неї постійного місця проживання, де дітям були б створені нормальні умови для проживання; ОСОБА_1 здійснює матеріальне забезпечення дітей, сплачує вартість їх навчання тощо; доказів на підтвердження участі ОСОБА_2 у вихованні дітей немає; позитивне ставлення дітей до батька, прагнення до спілкування та спільного проведення часу, особиста емоційна прихильність до батька підтверджуються дитячим психологом, працівниками Служби у справах дітей Печерської районної у м. Києві державної адміністрації; орган опіки та піклування Печерської районної у м. Києві державної адміністрації у висновку від 13 липня 2015 року рекомендує суду визначити місце проживання дітей з батьком. З огляду на зазначені обставини апеляційний суд дійшов висновку про наявність підстав для визначення місця проживання дітей з батьком.

Разом з тим у наданих заявницею для порівняння ухвалах колегії суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ містяться такі висновки:

- рішення про визначення місця проживання дитини з батьком лише з урахуванням думки дитини щодо її проживання з батьком, без установлення виняткових обставин, які б давали підстави для можливості розлучення дитини з матір'ю, ухвалене з порушенням принципу 6 Декларації прав дитини та частини другої статті 161 СК України (ухвала від 31 жовтня 2012 року);

- до правовідносин, що виникають з визначення місця проживання дитини, обов'язково застосовуються норми принципу 6 Декларації прав дитини про недопустимість розлучення дитини з матір'ю, крім випадків, коли є виняткові обставини (ухвали від 17 квітня 2013 року, 29 січня і 23 липня 2014 року та 11 липня 2016 року).

Отже, існує неоднакове застосування судом касаційної інстанції статті 161 СК України та принципу 6 Декларації прав дитини, що спричинило ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах.

Вирішуючи питання про усунення розбіжностей у застосуванні зазначених норм матеріального права у подібних правовідносинах, Судова палата у цивільних справах Верховного Суду України виходить з такого.

Відповідно до статті 160 СК України місце проживання дитини, яка не досягла десяти років, визначається за згодою батьків. Місце проживання дитини, яка досягла десяти років, визначається за спільною згодою батьків та самої дитини. Якщо батьки проживають окремо, місце проживання дитини, яка досягла чотирнадцяти років, визначається нею самою.

За частинами першою, другою статті 161 цього Кодексу якщо мати та батько, які проживають окремо, не дійшли згоди щодо того, з ким із них буде проживати малолітня дитина, спір між ними може вирішуватися органом опіки та піклування або судом. Під час вирішення спору щодо місця проживання малолітньої дитини беруться до уваги ставлення батьків до виконання своїх батьківських обов'язків, особиста прихильність дитини до кожного з них, вік дитини, стан її здоров'я та інші обставини, що мають істотне значення.

Орган опіки та піклування або суд не можуть передати дитину для проживання з тим із батьків, хто не має самостійного доходу, зловживає спиртними напоями або наркотичними засобами, своєю аморальною поведінкою може зашкодити розвитку дитини.

У принципі 6 Декларації прав дитини проголошено, що дитина для повного і гармонійного розвитку її особистості потребує любові і розуміння. Вона повинна, коли це можливо, рости під опікою і відповідальністю своїх батьків і в усякому випадку в атмосфері любові і моральної та матеріальної забезпеченості; малолітня дитина не повинна, крім тих випадків, коли є виняткові обставини, бути розлучена зі своєю матір'ю.

У справі, яка переглядається, суд першої інстанції встановив, що мати дітей має постійне місце проживання, постійне місце роботи та джерело існування, вона створила всі умови для проживання, виховання та розвитку дітей.

При цьому суди в цій справі не встановили виняткових обставин у розумінні положень статті 161 СК України та принципу 6 Декларації прав дитини, які б свідчили про неможливість проживання дітей разом з матір'ю.

Таким чином, суд першої інстанції дійшов обгрунтованого висновку про наявність підстав для визначення місця проживання дітей з матір'ю та відсутність правових підстав, передбачених вказаними нормами матеріального права, для розлучення дітей зі своєю матір'ю.

Таких по суті висновків дійшов і суд касаційної інстанції в судових рішеннях, наданих заявницею для порівняння.

Отже, рішення суду першої інстанції ухвалене відповідно до вимог статті 161 СК України та принципу 6 Декларації прав дитини, воно помилково було скасоване рішенням апеляційного суду, з висновками якого погодився й суд касаційної інстанції.

Суд апеляційної інстанції, з висновком якого погодився й суд касаційної інстанції, помилково вважав, що наявні підстави для розлучення дітей зі своєю матір'ю, не встановивши виняткових обставин для цього та неправильно застосувавши положення статті 161 СК України і принцип 6 Декларації прав дитини, що призвело до неправильного вирішення справи, а це відповідно до статті 3604 ЦПК України є підставою для скасування судових рішень судів касаційної та апеляційної інстанцій, ухвалених у цій справі, та залишення в силі рішення суду першої інстанції.

Керуючись пунктом 1 частини першої статті 355, пунктом 1 частини першої, частиною третьою статті 3603, частиною першою, пунктом 2 частини другої статті 3604 ЦПК України, Судова палата у цивільних справах Верховного Суду України

п о с т а н о в и л а :

Заяву ОСОБА_2 задовольнити.

Ухвалу колегії суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 20 липня 2016 року та рішення Апеляційного суду м. Києва від 29 квітня 2016 року скасувати, залишити в силі рішення Печерського районного суду м. Києва від 29 січня 2016 року.

Постанова Верховного Суду України є остаточною і може бути оскаржена тільки на підставі, встановленій пунктом 3 частини першої статті 355 Цивільного процесуального кодексу України.

Головуючий

Л.І. Охрімчук

Судді: В.І. Гуменюк

Н.П. Лященко

Я.М. Романюк

В.М. Сімоненко

ПРАВОВИЙ ВИСНОВОК

у справі № 6-2445цс16

Відповідно до статті 160 СК України місце проживання дитини, яка не досягла десяти років, визначається за згодою батьків. Місце проживання дитини, яка досягла десяти років, визначається за спільною згодою батьків та самої дитини. Якщо батьки проживають окремо, місце проживання дитини, яка досягла чотирнадцяти років, визначається нею самою.

За частинами першою, другою статті 161 цього Кодексу якщо мати та батько, які проживають окремо, не дійшли згоди щодо того, з ким із них буде проживати малолітня дитина, спір між ними може вирішуватися органом опіки та піклування або судом. Під час вирішення спору щодо місця проживання малолітньої дитини беруться до уваги ставлення батьків до виконання своїх батьківських обов'язків, особиста прихильність дитини до кожного з них, вік дитини, стан її здоров'я та інші обставини, що мають істотне значення.

Орган опіки та піклування або суд не можуть передати дитину для проживання з тим із батьків, хто не має самостійного доходу, зловживає спиртними напоями або наркотичними засобами, своєю аморальною поведінкою може зашкодити розвитку дитини.

У принципі 6 Декларації прав дитини проголошено, що дитина для повного і гармонійного розвитку її особистості потребує любові і розуміння. Вона повинна, коли це можливо, рости під опікою і відповідальністю своїх батьків і в усякому випадку в атмосфері любові і моральної та матеріальної забезпеченості; малолітня дитина не повинна, крім тих випадків, коли є виняткові обставини, бути розлучена зі своєю матір'ю.

У справі, яка переглядається, суд першої інстанції встановив, що мати дітей має постійне місце проживання, постійне місце роботи та джерело існування, вона створила всі умови для проживання, виховання та розвитку дітей.

При цьому суди в цій справі не встановили виняткових обставин у розумінні положень статті 161 СК України та принципу 6 Декларації прав дитини, які б свідчили про неможливість проживання дітей разом з матір'ю.

Таким чином, суд першої інстанції дійшов обґрунтованого висновку про наявність підстав для визначення місця проживання дітей з матір'ю та відсутність правових підстав, передбачених вказаними нормами матеріального права, для розлучення дітей зі своєю матір'ю.

Суддя Верховного Суду України

Л.І. Охрімчук